LEGILE INTERNE DE DEZVOLTARE A LIMBII

DE

PROF. AL. GRAUR

O lege este exprimarea unei legături esențiale, necesare între fenomene, exprimarea unei legături interne între cauză și efect, determinînd dezvoltarea fenomenului dat. «Lumea este mișcarea materiei în virtutea unor anumite legi, iar cunoașterea noastră, ca cel mai înalt produs al naturii, nu e în stare decît *să reflecteze* aceste legi obiective», ne învață Lenin [1]. O lege exprimă cele mai generale și cele mai adînci relații între fenomene. Legile lingvistice reflectă legile limbii.

Lingviștii burghezi au vorbit adesea despre legi. În special neogramaticii, care socoteau că legile lingvistice, ca legi ale naturii, sînt «oarbe». Schleicher, încă mai înainte, privea limba ca un organism și compara dezvoltarea ei cu a unui animal, ceea ce se explică prin marile succese obținute în vremea lui de științele naturale. Neogramaticii au stabilit existența unor procese regulate în limbă și le-au concretizat în formule pe care le considerau legi. De exemplu constatînd că, în cuvinte ca *gură*, *moară*, *porumb*, *soare* etc., *l* intervocalic latin a devenit în romînește *r*, ei au formulat legea transformării lui *l* intervocalic latin în *r* romîn. Pe această cale s-a adunat un uriaș material de fapte, utile și astăzi pentru noi ca material. Accentul era pus pe fonetică, și numai rareori s-au formulat legi privitoare la morfologie, deoarece în general problemele de fonetică istorică sînt mai ușor de studiat de cît cele de morfologie și mai ales de sintaxă istorică.

Cusurul teoretic al acestor cercetări este că formulele care închideau transformările fonetice erau stabilite fără nici o legătură între ele și cu faptele din celelalte compartimente ale limbii, deci constituiau mărunțișuri disparate și

[1] V. I. Lenin, Materialism și empiriocriticism. Ed. P.M.R., p. 185.

BDD-A10240 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:56 UTC)

în general, fără explicație. Cel mult se formulau vagi explicații psihologice (legea simplificării etc.), fără nici o legătură cu caracterul social al limbii. Mai grav este că lingviștii burghezi nu-și puneau problema dacă așa-zisele legi determinau o dezvoltare a limbii, aduceau un progres. Astfel faptele adunate de ei au numai valoare de material brut.

Prin dezvoltarea geografiei lingvistice, s-a putut pătrunde mai adînc în studiul proceselor limbii. Gilliéron a arătat că cuvintele «migrează», că ele sînt rareori păstrate fără întrerupere din vechime și pînă azi în fiecare unitate socială în parte, și adesea, într-un sat, cutare cuvînt a fost introdus la o dată istorică din satul vecin. Această constatare și descoperirea faptului că între dialecte nu există limite tranșante, ci fiecare fenomen își are propria sa isoglosă l-au dus pe Gilliéron la afirmația că nu există legi, că «fiecare cuvînt își are istoria sa, deosebită de a tuturor celorlalte». Este evident că această idee s-a putut impune și mulțumită faptului că așa-zisele legi erau de fapt numai niște formule seci. Dar știm că și în alte domenii se petrec lucruri asemănătoare. Fiecare descoperire fizică mulțumită căreia se poate pătrunde mai adînc în cunoașterea materiei face pe fizicienii idealiști să pretindă că «materia a dispărut». Apoi, încet încet, trebuie să se recunoască, dimpotrivă, că elementele ei sînt acum cunoscute mai bine decît înainte. Astfel și Gilliéron a socotit că «legile au zburat», atunci cînd în realitate s-a văzut mai exact cum se ajunge la generalizarea unor procese fonetice, adică atunci cînd mecanismul de funcționare a faptelor de limbă a început să fie cunoscut ceva mai adînc. Este ușor de văzut astăzi că, în ciuda migrațiilor cuvintelor, în ciuda lipsei de coincidență între isoglose, în schimbarea sunetelor se respectă în general o regularitate strictă, iar între dialecte există despărțiri clare. De exemplu, cu excepția Banatului, nici o regiune românească nu a păstrat, în nici un cuvînt, pe *ń* în cuvinte ca *baie*, *cui* etc. (*baṅe*, *cuṅu*, în Banat); acolo unde vechiul *dz* a devenit *z*, el apare astfel în toate cuvintele care l-au cunoscut în trecut (*brînză*, *frunză*, *orz*, *zice* etc., mold. *brîndză*, *frundză*, *ordz*, *dzice*). Deci, cu toată frămîntarea produsă prin «migrarea» cuvintelor, pînă la urmă, în limba luată ca un ansamblu, se stabilesc situații conforme cu regula. Nimeni nu poate tăgădui diferența dialectală între regiunea București și regiunea Iași. Prin urmare așa-numitele legi fonetice ale neogramaticilor n-au fost doborîte de geografia lingvistică, ci numai procesele pe care le îmbrățișează au ajuns să fie mai bine cunoscute.

Structuraliștii, criticînd pe neogramatici pentru că n-au văzut ansamblul, pentru că s-au pierdut în mărunțișuri, părăsesc pe de-a-ntregul terenul concret al faptelor și caută legi abstracte, universale, fără referire la limbile reale, deci scheme seci și lipsite de orice valoare. Nici aici, nici în alte domenii, structuraliștii n-au adus nimic util.

N. I. Marr s-a străduit «să slăbească importanța legilor interne de dezvoltare a limbii ca atare, trecînd centrul de greutate nu numai asupra semanticii, ci și, în morfologie, asupra condiționării fenomenelor de factorii social-econo-

BDD-A10240 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:56 UTC)

mici»[1] La el, legile depind de voința oamenilor, concepție la fel de dăunătoare cu a structuraliștilor. Se știe că N. I. Marr cerea o «revoluție» în limbă, pe potriva revoluției din societate. Considerînd că toate schimbările limbii sînt condiționate de factorii social-economici, Marr împingea de fapt la desființarea lingvisticii ca știință de sine stătătoare: ar fi suficient să studiem schimbările sociale, iar acestea constituie obiectul altei științe decît lingvistica. Pentru N. I. Marr, totul se explică prin încrucișări, deci prin influența unor forțe străine.

Pentru știința marxistă, legile limbii sînt la fel cu legile din celelalte domenii, ele trebuie căutate în primul rînd în limba însăși și au caracter obiectiv. Pentru ca oamenii să se poată înțelege între ei, este indispensabil ca ei să-și formuleze gîndurile în același fel, oglindind just fenomenele din realitatea înconjurătoare, astfel încît fiecărui vorbitor în parte i se impun cu o forță invincibilă legile de dezvoltare a limbii admise de întreaga colectivitate. În schimbările care se produc în limbă ca și în celelalte fenomene, esențiale sînt legile interne de dezvoltare, deci nu împrumuturile, nici influențele externe.

Noțiunea de «legi de dezvoltare» nu este nouă în știință. Engels ne spune în «Originea familiei, a proprietății private și a statului»[2]: «Cu cît o anumită activitate socială este mai vastă, cu cît un întreg șir de procese sociale se sustrag mai mult controlului conștient al oamenilor, depășind puterea lor, cu cît această activitate pare lăsată mai la voia simplei întîmplări, cu atît mai mult i se impun cu necesitate naturală, sub chipul întîmplării, legile interne proprii ei». Iar în «Ludwig Feuerbach și sfîrșitul filozofiei clasice germane»[3], Engels scrie «Oricît de importantă ar fi această deosebire [între dezvoltarea societății și dezvoltarea naturii] pentru cercetarea istorică, mai ales pentru cercetarea fiecărei epoci și fiecărui eveniment în parte, ea nu poate influența întru nimic asupra faptului că mersul istoriei este dominat de legi interne generale».

Dar lingviștii nu au socotit în general că aceste pasaje îi privesc și nu au aplicat niciodată la problemele limbii învățătura lui Engels asupra legilor interne, pînă cînd Stalin, în «Marxismul și problemele lingvisticii», a atras atenția, în mai multe pasaje, asupra importanței chestiunii. «...limba și legile ei de dezvoltare pot fi înțelese numai în cazul cînd sînt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului căruia îi aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi»[4]... cu ocazia încrucișării, una dintre limbi iese de obicei învingătoare, își păstrează fondul principal de cuvinte și continuă să se dezvolte potrivit legilor interne ale dezvoltării sale, în timp ce cealaltă limbă își pierde treptat propria ei calitate și dispare treptat.

---

[1] Opere alese, vol. II, p. 117.

[2] Marx-Engels, Opere alese. Ed. P.M.R., 1952, vol. II, p. 295.

[3] Marx-Engels, Opere alese. Ed. P.M.R., 1952, vol. II, p. 356.

[4] I. Stalin, Marxismul și problemele lingvisticii. Ed. pentru literatură politică, 1953, p. 20.

BDD-A10240 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:56 UTC)

Prin urmare încrucişarea nu dă o nouă, o a treia limbă, ci menţine una dintre limbi, menţine structura ei gramaticală şi fondul ei principal de cuvinte şi îi dă posibilitatea să se dezvolte potrivit legilor ei interne de dezvoltare »[1]. În ceea ce priveşte specificul naţional al limbii ruse, el nu a suferit nici cea mai mică ştirbire, întrucît, menţinîndu-şi structura gramaticală şi fondul principal de cuvinte, limba rusă a continuat să progreseze şi să se perfecţioneze potrivit legilor ei interne de dezvoltare »[2]. « Dacă este adevărat că principala sarcină a lingvisticii este studierea legilor interne de dezvoltare a limbii... »[3].

Aceste pasaje au produs la început oarecare nedumerire. S-au publicat articole contradictorii şi nu suficient de clare. Unii au socotit, de exemplu, că legile interne de dezvoltare a limbii sînt chiar regulile după care funcţionează limba, prin urmare ar fi destul să se studieze gramatica descriptivă. A urmat o dezbatere publică organizată de lingviştii sovietici, fără rezultate apreciabile, şi abia cea de a doua dezbatere, care a durat cîteva zile, în februarie 1952, cu participarea a aproape o mie de persoane, a îndrumat cercetările pe linia justă.

De atunci încoace s-au publicat numeroase lucrări asupra legilor interne. Printre ultimele în dată socotesc că trebuie relevate broşura lui V. A. Zveghinţev « Legile de dezvoltare a limbii » (Moscova, 1954) şi articolul lui A. G. Spirkin « În chestiunea legilor limbii », publicat în « Voprosî filosofii », 1953, nr. 5.

Astăzi ştim deci mult mai bine ce sînt legile interne de dezvoltare. Limba, ca şi toate celelalte fenomene din natură şi din societate, cunoaşte modificări cauzate de factori externi şi modificări cauzate de factori interni. Prima categorie poate fi ilustrată prin apariţia de cuvinte noi sau dispariţia de cuvinte învechite, sub influenţa schimbărilor din societate. Dacă la un moment dat, în limba noastră, se introduce cuvîntul *constituţie*, sau dacă dispare cuvîntul *ciohodar*, explicaţia trebuie căutată în primul rînd în schimbările produse în structura socială a ţării noastre. Dacă limba noastră cunoaşte un vocativ feminin terminat în *-o*, cauza principală este o influenţă externă, influenţa limbilor slave, deci contactul strămoşilor noştri cu slavii. Dar transformarea vechiului perfect latin *ueni* şi a vechiului participiu *uentus* în rom. *venii*, *venit* se explică prin factori interni, prin influenţa analogică şi regularizatoare a tipului devenit normal *dormi*, *dormii*, *dormit*.

Deci legile interne nu sînt determinate imediat de influenţa unor factori externi, ci decurg cu necesitate obiectivă din natura internă a structurii limbii, sînt rezultate din contradicţiile interne care se ivesc între diferitele compartimente ale limbii şi determină trecerea de la o stare calitativă inferioară la una superioară. Obiectelor şi fenomenelor din natură şi din societate le sînt în general proprii contradicţii interne, aceasta este una dintre tezele funda-

[1] I. Stalin, Marxismul şi problemele lingvisticii. Ed. pentru literatură politică, 1953, p. 27.

[2] Ibidem.

[3] Ibidem.

BDD-A10240 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:56 UTC)

mentale ale metodei dialectice. Dezvoltarea este lupta contrariilor. Mao Tze-dun, în lucrarea sa « Cu privire la contradicție »[1], arată clar, cu un exemplu, deosebirea între cauzele interne şi cauzele exterioare ale unui fenomen: oul are nevoie de căldură, factor extern, ca să se transforme în pui, dar fără contradicțiile interioare, acest rezultat n-ar putea fi obținut, o piatră nu se poate transforma în pui, oricît ar fi încălzită.

Deoarece legile interne determină dezvoltarea limbii, ele nu pot fi confundate, aşa cum s-a întîmplat uneori, cu regulile de funcționare a limbii la un moment dat. Între aceste reguli, unele se aplică în toate cazurile similare, fără să determine însă un progres, ci e vorba mai curînd de un element conservator, de o presiune care determină menținerea sistemului deja stabilit. Alte reguli de funcționare se respectă numai în cazurile unde au apucat să fie aplicate, iar la cazurile noi, care se ivesc acum, nu se mai respectă. O regulă de funcționare a limbii romîne este acordul, în număr şi gen, al adjectivului cu substantivul, dar nu se poate spune că aplicarea ei determină dezvoltarea limbii. O regulă de funcțioare a limbii romîne prevede folosirea alternanțelor vocalice pentru a marca diferențierile morfologice: *teacă*, pl. *teci*, *dorm*, pers. 3 *doarme*, *văd*, conj. *vadă*. Dar această regulă nu se mai aplică, în multe cazuri, la cuvintele noi: *bibliotecă*, pl. *biblioteci*, *evoc*, pers. 3 *evocă* etc. La fel cu unele alternanțe consonantice: *viteaz*, pl. *viteji*, dar *burghez*, pl. *burghezi*. E vorba deci de reguli care continuă să fiinţeze în limbă, dar au încetat de a mai fi productive, se aplică numai la materialele vechi; cum ar putea deci ele să determine dezvoltarea limbii?

Călcarea unei reguli de funcționare nu determină de obicei distrugerea posibilității de înțelegere între oameni. De exemplu, cînd cineva greşeşte regula formării participiului şi zice *înțelegut* în loc de *înțeles*, aceasta nu ne împiedică să pricepem ce vrea să spună, căci nu iese din cadrul legilor limbii romîne. Dacă însă ar ieşi din cadrul acestor legi şi ar face apel la o formație proprie altei limbi, de exemplu ar zice *înțelegumenos*, cu un sufix grecesc, aceasta ar compromite posibilitatea de comunicare. Dar legile de dezvoltare nu sînt rupte de regulile de funcționare; trebuie să respingem categoric teoria saussuriană a rupturii între sincronic şi diacronic: legile se dezvoltă pe terenul pregătit de regulile de funcționare, ținînd seama de existența lor, şi se manifestă, la rîndul lor, prin apariția unor noi reguli de funcționare.

Lingviştii sovietici disting mai multe feluri de legi interne de dezvoltare. Un tablou complet dă, în lucrarea citată, A. G. Spirkin, care recunoaşte cinci feluri de legi, după sfera mai largă sau mai strîmtă a aplicării lor: 1.— legile interne cele mai generale, proprii nu numai tuturor limbilor, ci şi altor fenomene, de exemplu legea care stabileşte că forma rămîne în urma conținutului; 2. — legi proprii numai limbii, dar tuturor limbilor, de exemplu legea inegalității

[1] Mao Tze-dun, Cu privire la contradicție, Ed. P.M.R., p. 10.

BDD-A10240 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:56 UTC)

de dezvoltare a părților constitutive ale limbii; 3.— legi proprii unui grup de limbi, de exemplu legea trecerii treptate de la structura sintetică la structura analitică în limbile romanice; 4.— legi proprii unei singure limbi, de exemplu legea trecerii treptate de la sistemul flexiunii cazuale la sistemul cazurilor cu prepoziție în limba rusă; 5.— legi proprii unui singur compartiment al unei singure limbi, de exemplu legea folosirii muierii consoanelor pentru marcarea formelor flexionare, lege proprie numai morfologiei limbii romîne.

Legile interne proprii unei singure limbi constituie specificul național al limbii și, împreună cu alte particularități, contribuie la diferențierea națiunilor. Dar legile interne generale și cele particulare sînt legate între ele. Cum ne învață știința marxistă, generalul este inseparabil de particular, generalul nu se manifestă decît sub forma particularului. Legile generale nu apar în limbă decît sub forma legilor particulare. De fapt, legile generale sînt un grad superior de cunoaștere a dezvoltării limbilor, dar ele nu există prin ele însele. Legile generale generalizează și concentrează, reunind ca într-o albie comună schimbările necontenite ale diverselor elemente ale structurii gramaticale. În acest sens regulile schimbărilor fonetice, numite pretențios de neogramatici legi, se încadrează de fapt în legi fonetice cu caracter mai larg, sînt forma concretă de manifestare a acestor legi.

Astfel neogramaticii au prezentat o sumedenie de așa-zise legi fonetice ale limbii romîne, marcînd modificările fonetice care diferențiază limba română de limba latină, dar n-au degajat niciodată liniile largi ale acestor modificări. S-a stabilit că $s + y$ devine $ş$, și aceasta a trecut drept o lege fonetică; altă lege arată că $t + y$ devine $ţ$, apoi o serie întreagă de alte legi similare a constatat apariția fonemelor *j*, *dz*, *č*, *ǧ*, fiecare din ele privită în sine și pentru sine. Aici avem de fapt a face cu o transformare calitativă a sistemului fonologic latin, determinată concret de atacarea consoanelor de către un element palatal următor, și care a dus la îmbogățirea sistemului fonologic romînesc cu semi-oclusive și șuerătoare. Aceasta a apropiat considerabil limba română de limbile slave și nu a rămas fără urme asupra celorlate compartimente ale limbii. Dar faptele nu au fost niciodată prezentate astfel, ci fiecare detaliu a fost privit independent și fără a se trage nici o concluzie.

În morfologie, în general, nici nu s-a vorbit de legi, ci fiecare fapt a fost prezentat izolat și explicat prin el însuși. Astfel, în romîneşte s-au explicat fiecare în parte perfectele și participiile noi, la verbele care în latinește nu se încadrau în sistemul flexiunii regulate. Pe de o parte există *nosco*, *noui*; *pasco*, *paui*; *cresco*, *creui*, devenite în romîneşte *cunosc*, *cunoscui*; *pasc*, *păscui*; *cresc*, *crescui* etc., pe de altă parte *uendo*, *uendidi*; *perdo*, *perdidi*, în romîneşte *pierd*, *pierdui*; *vînd*, *vîndui*, apoi diferite alte exemple ca *facio*, *feci*, în romîneşte *fac*, *făcui*; *cado*, *cecidi*, în romîneşte *cad*, *căzui* și așa mai departe, explicate fiecare separat ca rezultat al cutării sau cutării analogii, ceea ce poate fi just în detaliu; dar trebuia arătat că avem de-a face în fapt cu legea grupării formelor verbale

BDD-A10240 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:56 UTC)

aberante într-un sistem al verbelor în *-u*, lege care se încadrează în legea mai largă a sistematizării întregii flexiuni verbale în categorii regulate şi clare.

În sintaxă, s-a constatat dezvoltarea pe teren romînesc a numeroase prepoziţii compuse ca *de la*, *din*, *despre*, *de către* etc., fără să se degajeze legea de dezvoltare a sintaxei romîne care impune stabilirea a noi şi noi categorii precise de relaţii sintactice, exprimate prin instrumente clare şi precise, în acord cu dezvoltarea şi clarificarea elementelor gîndirii.

Astfel diversele fapte stabilite de neogramatici şi diverse legi de amănunt descoperite de ei sînt în realitate numai elemente componente ale adevăratelor legi lingvistice, acelea care constituie adevăratul factor de dezvoltare a limbii. Şi mai departe, diversele legi nu trebuie privite ca o sumă mecanică de fapte nelegate între ele, ci ca un proces legal care reflectă legăturile reciproce interne ale faptelor de dezvoltare a limbii. Legile interne parţiale sînt legate între ele într-un sistem general. Şi sînt legate între ele în primul rînd deoarece aplicarea legilor generale se face pe materialul specific al fiecărei limbi. De aceea legile interne generale (interne în opoziţie cu faptele extra-lingvistice) nu se aplică la fel în diversele limbi, de exemplu legea sistematizării flexiunii verbale se aplică altfel în franţuzeşte decît în romîneşte. Aici se poate referi şi teoria legilor de lungă durată în opoziţie cu legile de scurtă durată, teorie pe care am încercat să o formulez altă dată.

Aminteam mai aus că structuraliştii caută legi cu caracter general şi permanent, pe deasupra tuturor diferenţierilor de timp şi spaţiu. Însăşi ideea de la care porneşte această şcoală, reprezentativă a fazei de descompunere a burgheziei, este greşită: fiind vorba de legi care determină dezvoltarea limbii, trecerea ei de la o stare calitativă la alta, legile limbii sînt schimbătoare; ca şi legile de dezvoltare ale celorlalte fenomene sociale, ele sînt deosebite pentru epoci diferite, deci nu pot exista legi cu caracter permanent. Nu există nici legi universale. Ce e drept şi lingvistica marxistă vorbeşte de legi generale, cum ar fi legea rămînerii în urmă a formei faţă de conţinut, care nu este însă specific lingvistică, sau legea dezvoltării inegale a compartimentelor limbii. Dar chiar aceste legi sînt aplicate în chip deosebit la fiecare limbă, deoarece materialul la care se aplică şi condiţiile de aplicare diferă. Apoi legile de felul acesta, puţine la număr, interesează mai mult filozofia decît lingvistica, iar din punct de vedere lingvistic sînt mult mai interesante legile diferite de la limbă la limbă, cele care dau specificul naţional.

Mai importantă este însă altă consideraţie. Legile interne au fost opuse mai sus influenţelor venite din afară şi, printre acestea, a fost trecută şi influenţa exercitată de evoluţia societăţii. Trebuie să precizăm însă că evoluţia limbii nu poate fi despărţită de evoluţia societăţii. În afară de societate nu există limbă; limba se naşte o dată cu naşterea societăţii şi moare o dată cu moartea ei, limba există numai pentru a servi ca mijloc de comunicare în societate. De aceea nici măcar legile interne ale limbii nu sînt rupte de dezvoltarea socie-

BDD-A10240 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:56 UTC)

tății. Legile interne se constituie pe baza materialelor existente în limbă, prin urmare pe baza elementelor de vocabular care pătrund sau au pătruns mai de mult în limbă, legate de evoluția societății, legile limbii sînt influențate de dispariția din limbă a unor elemente lexicale de care societatea, în dezvoltarea ei, nu mai are nevoie. Şi nu numai prin vocabular este legată evoluția internă a limbii de evoluția societății. Conținutul limbii sînt ideile care trebuie comunicate, gîndirea, prin urmare dezvoltarea gîndirii nu poate să nu aibă influență asupra dezvoltării laturii formale, asupra dezvoltării formelor limbii. Perfecționarea gîndirii, mărirea puterii de abstractizare a omului duce la crearea de categorii mai largi, mai abstracte şi mai sistematice în gramatică. Astfel, cel puțin indirect, încadrarea verbelor latine într-un sistem mai simplu şi mai clar în limbile romanice este totuşi legată de evoluția societății, căci perfecționarea gîndirii este evident legată de evoluția modului de viață. Urmează de aici că chiar acele legi care sînt caracteristice limbii în general trebuie studiate în condițiile de aplicare concrete, diferite de la o limbă la alta, ținînd seama peste tot de specificul național. Aceasta este principala sarcină a lingvisticii şi tocmai aceasta nu a fost de loc luată în seamă. Lipsa lucrărilor concrete în acest domeniu explică în parte caracterul prea abstract, prea schematic al articolului de față.

BDD-A10240 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:56 UTC)